

UDK 821.111.09-31 Lodž D.

BILJANA ĐORIĆ-FRANCUSKI
Filološki fakultet u Beogradu

155

A ŠTA BI TEK HAKSLI REKAO NA TO!

(KAKO JE VRLI NOVI SVET U
ROMANU MALI JE SVET POSTAO
VELIČANSTVEN)

„Oh *brave new world!*” (David Lodge, *Small World*, p. 328) =
„Oh, *veličanstveni novi svet!*” (Dejvid Lodž, *Mali je svet*, str. 376)

Ime Dejvida Lodža nezaobilazno je u savremenoj književnosti ne samo zbog toga što je on jedan od najznačajnijih britanskih romanopisaca i dobitnik brojnih uglednih nagrada, već i zato što spada u istaknute književne kritičare i teoretičare. Dela takvog autora svakako, pre mnogih drugih, zaslužuju da budu predstavljena našim čitaocima, i to u najboljem mogućem prevodu – što, na žalost, do sada nije uvek bio slučaj.

Kod nas je, osim šest Lodžovih kritičkih tekstova i jedne pripovetke, objavljena i njegova trilogija koja na humorističan način opisuje život univerzitetskih profesora: *Razmena*,¹ *Mali je svet* i *Dobar posao*.² U Lodžovim proznim delima dolazi do izražaja njegov talenat za komično, ali je ironija, zahvaljujući izuzetno pažljivoj i osmišljenoj upotrebi jezičkih sredstava, u funkciji isticanja piščevih ozbiljnih namera. Stoga je ponekad prilično komplikovano preneti dublje značenje sadržano u tom naizgled nehajno napisanom tekstu, koji je prožet intertekstualnim konceptima, jer Lodžove rečenice – iako se čini da teku glatko i bez ikakve druge primisli – poseduju i onu dodatnu, metaforičku dimenziju.

To, naravno, ne može biti opravdanje za veoma loš prevod jednog od njegovih romana – *Mali je svet*, koji i jeste predmet rada. O značaju ukazivanja na propuste naših prevodilaca pri predavljanju dela vrhunskih britanskih pisaca već je bilo reči u prethodna dva broja ovog časopisa (Đorić-Francuski 2005, 2006). Tome u prilog ide i sledeće mišljenje našeg vrhunskog književnog prevodioca i kritičara, profesora engleske književnosti Zorana Paunovića, koji takođe smatra da je nedopustivo veliki broj loših prevoda koji se kod nas objavljuju: „Uopšteno, moglo bi se reći da je većini naših izdavača najčešće mnogo više stalo do brzine, nego do kvaliteta prevoda. /.../ knjige ponekad prevode i oni kojima je i prevod uputstva za korišćenje pegle pretežak zadatak” (Sejdinović 2005). Uzrok za takvo stanje stvari u velikoj meri je i odsustvo odgovarajuće kritike prevoda, što nikako

P R E V O D I I K R I T I K E P R E V O D A

nije odlika samo domaće prevodilačke scene, već i mnogi inostrani autori ističu činjenicu da je, uprkos tome što prevodilaštvo postoji odavno, ocena kvaliteta prevoda sasvim nova disciplina u okviru prevodnih studija (Vidi na pr. Baker 2001: 205, Munday 2001: 4 i Hatim 2004: 6).

U radu je radi temeljne analize predmetnog prevoda upotrebljen precizan kritički aparat koji je kao obrazac za kritiku prevoda romana izložio Svetozar Ignjačević (Vidi Ignjačević 1977).³ On pri kritičkom vrednovanju prevoda ističe *mikroliterarni* nivo, u okviru koga izdvaja četiri grupe grešaka, za koje će ovde biti izloženi izabrani primeri, uz detaljnu analizu konkretnih i merljivih struktura u tekstu.

1. NEPOŠTOVANJE INTEGRITETA IZVORNOG DELA

Integritet izvornika u prevodu često narušava izbacivanje reči, ali i fraza: "who had been puzzled on the same score for several minutes" (7), "cutting deep into the wood with the force of a man driven to the limits of endurance" (13), "When Persse had showered and shaved, the three of them took an express elevator to the highest public floor in the hotel" (329). Negde do izostavljanja dolazi zbog nepoznavanja značenja: "in the raked rows of seats" (3), "the Epistolary Novel" (314), "weathered-looking rowing boats" (251), a najčešće je uzrok nemarnost: "with another dazzling smile" (9), "the splendid buffet supper" (331), "swaying a little with fatigue or drink, until the lift doors closed" (336), "the traditional sherry reception" (3), "Persse McGarrigle was assured, at the sherry party" (4). Narušavanje integriteta dovodi i do nerazumevanja smisla: "It's strange that you can still write drama, but not fiction." (181) = „Čudno je što uvek pišete drame, a ne romane." (213) ⇒ „Čudno je što ste još uvek u stanju da pišete drame, ali ne i romane."; "You can even call up girls who will talk dirty to you for so much a minute." (328) = „Čak možete pozvati i devojke koje će početi da se zezaju s vama dok ste rekli britva." (376) ⇒ „za određenu cenu po minutu"; "some people might say that it is unusual for an assessor to put himself forward" (334) = „da bi neki mogli reći da je neuobičajeno/ da savetnik sam sebe kandiduje" (382).

Do zabune dolazi i kada nije preveden određeni član, tamo gde ima situacionu ili partikularizatorsku referencu:⁴ "death is the one concept you can't deconstruct" (328) = „smrt je jedan ljedini koncept koji ne možete dekonstruisati" (376), "So you did have the baby?" (129) = „Imala si dete, je li ako?" (156) ⇒ „Stvarno si rodila to dete?" Takođe se mora prevesti zamenica u funkciji subjekta, kada nije jasno na koje se od više lica odnosi glagol: "he said sarcastically" (326) = „reče on/ sarkastično" (374)", "She's hoping to get a college job" (327) = „Nada se da će dobiti posao u nekom koledžu" (374) ⇒ „Ona se nada" jer je subjekat prethodne rečenice *on*.

Suprotan slučaj je *redundancija* – ubacivanje objašnjenja koja su ponekad i pogrešna: "in black velvet dungarees" (317) = „u crnim tregerkama od grubog pamučnog somota" (364) ⇒ *pliša*, koji nije grub nego mekan; „njegov peti roman. I još uvek jedan od poslednjih" (128). Ponekad redundancija narušava i stil: „da je on, Artur Kingfišer, održao briljantnu uvodnu besedu na nedavno održanoj čikaškoj konferenciji" (181), a ima i dvostrukih rešenja: "in search of one of the *communal*

washrooms” (3) = „u potrazi za *komunalnim zajedničkim* kupatilima” (14); ”one look at a tree-diagram *makes my mind go blank.*” (23) = „Od samog pogleda na jezičko stablo – *mozak mi stane – kao da mi je glava prazna.*” (35), ”You see before you,’ he began, ‘a man who /.../” (24) = „Znate’, počeo je, ‘pred sobom *vidite* čoveka koji /.../” (37) – gde *You see* bukvalno znači *Vi vidite* – kao ovde, ali može biti i potštatalica sa značenjem *Znate*. Nekada je u istoj rečenici integritet teksta narušen i ispuštanjem i dodavanjem reči: ”Dempsey swilled the dregs of his sherry at the bottom of his glass.” (7) = „Dempsi je ~~pohtepno~~ ispio ostatak šerija.” (18), ”which was one reason why” (13) = „što je bio *razlog više*” (24).

2. NEPOŠTOVANJE RITMA ORIGINALNOG DELA

I ritam izvornika često je nepotrebno narušavan ubrzavanjem tempa pripovedanja – pretvaranjem dugih rečenica u nekoliko kraćih, ili usporavanjem – spajanjem više rečenica iz originala u jednu. Negde su ovakve intervencije nelogične: ”I commuted, $\perp$ came home every weekend” (6) = „i tako sam putovao tamo-amo. Dolazio sam kući svakog vikenda” (17), ”I mean in correspondence. + Or publications.” (10) = „Mislim u prepisci ili objavljenim radovima.” (21). Cepenje engleske rečenice na tri srpske ovde narušava veoma brz ritam pripovedanja kojim se događaju ulivaju zanimljivost i živost: ”I travelled first class to get extra cabin baggage allowance, $\perp$ and there were no luggage searches and X-rays in those days – $\perp$ took the bag to the toilet” (335). I pasusi su nekad spojeni u jedan (13), a nekad razdvojeni na više manjih – sa nešto ozbiljnijim posledicama u slučaju da isti govornik nastavlja da priča (27,31,44,47), jer cepanjem pasusa čitalac dobija utisak da novu repliku izgovara neko drugi: „Puka slučajnost”, reče. $\perp$ „Kako se zove vaša tetka?” (47).

Povremeno su u istoj rečenici narušeni i integritet i ritam izvornika, kao da je originalni tekst prepričan: ”When I landed at Heathrow this morning they tell me that my connecting flight is cancelled, Rummidge airport is socked in by snow. They give me a railroad ticket instead.” (17) = „Kada smo jutros sleteli na Hitrou rekli su mi da je aerodrom Ramidž okovan snegom, pa su mi dali voznu kartu.” (29)

3. OGREŠENJA O JEZIK IZVORNIKA

Ovaj prevod odlikuje izuzetno veliki broj krupnih materijalnih grešaka: *north* (5) = *jug* (16) $\Rightarrow$ *sever*; *double columns* (313) = *tri stupca* (359) $\Rightarrow$ *dva*; *seventeenth* (324) = *sedmi* (371) $\Rightarrow$ *sedamnaesti*; *dozen* (330) = *deset* (378) $\Rightarrow$ *tuce*; ”Why did I come?” (6) = „Zašto li je došao.” (16) $\Rightarrow$ „sam došao”; *six weeks* (10) = *šest meseci* (21) $\Rightarrow$ *nedelja*; *your Soho* (26) = *naš Soho* (40) $\Rightarrow$ *vaš* (govori Amerikanac); *intolerable* (174) = *nezadovoljeno* (205) $\Rightarrow$ *nepodnošljivo*; a *low building* (17) = *visoka zgrada* (28) $\Rightarrow$ *niska*; pomešani su glagoli *to party* (313) i *to part* = da se *razilaze* (360) $\Rightarrow$ *zabavljaju*; ”a thick roll of banknotes” (260) = „debeli plik novčanica” (301) $\Rightarrow$ *štos*; *cigar* (41) = *cigareta* (57) iako ta osoba uvek puši *cigare*; *Big Apple* (337) = *Big Erl* (386) $\Rightarrow$ *Njujork* (poznat kao *Velika jabuka*); *chest* (325) = *leđa* (372) $\Rightarrow$ *grudi*; *clothing* (54) = *haljine* (72) $\Rightarrow$ *odeća* koja je u ormanu

muškarca!; "with a *bold red check on a yellowy-brown background*" (18) = „sa smelim crvenim kockama na *mrkosmeđoj* osnovi" (29) – *mrko* = *smeđe*, a kasnije ispravljaju dve greške: „*žučkasto-smeđi* kačket od tvida s *drečavim* crvenim kockama" (149) – samo još: *kocke* ⇒ *karo*.

Veliki je broj i sitnijih omaški, nastalih iz nemarnosti: *excuse* (1) = *opravdanje* (9) ⇒ *izgovor*; *relationships* (1) = *prijateljstva* (9) ⇒ *poznanstva*, *reunion* (21) = *druženje* (33) ⇒ *ponovni susret*; *lawns* (3) = *staze* (13) ⇒ *travnjaci*; *foreknowledge* (4) = *Saznanja* (15) ⇒ *predviđanje*; *the host Department* (5) = *domaća katedra* (15) ⇒ *domaćin*; *streetvendors* (320) = *prolaznici* (367) ⇒ *ulični prodavci*; *cab-drivers* (320) = *vozači autobusa* (367) ⇒ *taksija*; *said* (14) = *promrmlja* (25) ⇒ *reče*; *to ride the elevator* (321) = *peti se liftom* (368) + *silaziti* ⇒ *voziti se*; *neatly* (5) = *nežno* (16) ⇒ *vešto*; a *thickset man* (5) = *onizak čovek* (16) ⇒ *zdepast*; *backed away slightly* (9) = *uzmaknu korak dva* (19) ≈ *pola metra* ⇒ *malo*; *staring vacantly* (13) = *buljeći prazno* (24) ⇒ *rasejano*; *Awed* (17) = *Zapanjen* (29) ⇒ *sa /strahom/poštovanjem*; *boldly* (29) = *odlučno* (43) ⇒ *hrabro*; *apologetically* (19) = *kao da se brani* (31) ⇒ *izvinjava*; *articulate /men/* (313) = *određeni /muškarci/* (360) ⇒ *dobri govornici*; *favoured* (316) = *potencijalni* (362) ⇒ *omiljeni*; *originally* (316) = *prvenstveno* (362) ⇒ *prvobitno*; *thoughtfully* (323) = *pažljivo* (370) ⇒ *zamišljeno*; *apparently* (28, 35) = *očigledno* (41, 50) ⇒ *izgleda*: "Apparently she **got the sack** yesterday" (338) = „Juče je očigledno **dobila nogu**" (387) ⇒ „izgleda da je otpuštena”.

Uzrok za mnoge greške je nepoznavanje značenja engleskih idioma: *in any case* (164) = *u svakom slučaju* (195) ⇒ *ionako*; "You seemed to *dig* them." (326) = „Ti si izgleda *to podstakao*." (374) ⇒ „Izgledalo je da ti se *dopadaju*.”; "Is that *right*?" (5) pobrkano je sa "Am I *right*?" = „Da li sam *u pravu*?" (15) – a ovde ta fraza označava čuđenje: „*Stvarno?*” slično kao i: "I'll *bet*." (69) = „*Uveren* sam." (88) ⇒ „*Ma, nije valjda!*”; "Can't be much *good*." (6) = „*Ne može biti dobro*." (17) ⇒ „*Mora da ne vredi mnogo*”; "That's *more* like it" (327) = „*Tako to biva*" (375) ⇒ „*Tako je mnogo bolje*”; "perhaps it's not *all that bad*" (330) = „*učetini* možda i nije (*baš*) tako loše" (379); "A bit *thin on the ground*" (5) = „*Izgleda da smo se svi pomalo nasukali*" (16) ⇒ „*Nešto nas je malo*" jer *thin* = *slabo posećen*; "That's Gloria, she'll *have to go* ..." (331) = „*To je Glorijin propust, trebalo je da ...*" (380) ⇒ „*moraću da je otpustim*”; "through the *good offices* of UNESCO" (334) = „*kroz dobro poslovanje UNESKA*" (382) – to je uobičajena fraza koja znači *posredstvom*; "I ought to be *on my way*." (335) = „*Imam potrebu da budem sam*." (384) ⇒ „*Trebalo bi da krenem*.”; "And *nice* talking to you." (96) = „*I prijatno je razgovarati s tobom*." (118) ⇒ „*Drago mi je što smo se čuli*.”; *after all* (30,248,331) = *na kraju* (44,380) i *na kraju krajeva* (288) ⇒ *ipak*.

Do nekih grešaka došlo je zbog nepoznavanja britanske kulture. Kao i u drugim našim prevodima,⁵ i ovde su tipične engleske kuće – *terrace(d house)s* besmisleno prevedene kao *terasasto postavljene* kuće (59), ili *terasaste* kuće (123,124,210), mada je za pohvalu to što za *semi-detached houses* (94) prevodilac zna da su *spojene jednim zidom*. Takođe, fraza "old age pensioners" (48) ostavljena je u srpskom kao „*Stari* penzioneri" (65); a i studenti u Oksfordu smešteni su u pogrešnu starosnu grupu: *boys* (157) = *dečaci* (187) ⇒ *mladići*. Ponegde je pogrešno shvaćen kontekst:⁶ *dismay* (3) = *obeshrabrenost* (13) ⇒ *užasnutost*, i *dismay* (326)

= *strah* (374) ⇒ *zaprepašćenost*; imenica *feeling* (211,314) dva puta je prevedena kao *osećanje* (246,361) umesto *osećaj*, sa komičnim rezultatom: „Filip je imao *osećanje* da bi udvaranje bilo kojoj od njih moglo izazvati diplomatski incident”; a ova rečenica gubi smisao bez veze sa kontekstom: ”She *fixed* the gravy boat in the Oxford medievalist’s hand *with a beady eye*.” (12) = „U ruku oksfordskog medieviste sitnih očiju *uglavi* posudu sa sosom.” (23) – koja je već tamo dospela u prethodnoj rečenici, pa ona u tu posudu „*pilji svojim sitnim očima*”. Iako ovde prevodilac zna kako da prevede frazu ”*with a beady eye*”, na kraju knjige to kao da zaboravlja, pa prevodi „svojim *perlastim očima*” (366).⁷

Česte su i gramatičke greške – uglavnom u upotrebi vremena: ”/He has/ *Been* beside himself with excitement for weeks” (5) = „Nedeljama je *bio* van sebe od uzbuđenja” (15) – ovde *Present Perfect* treba prevesti sadašnjim vremenom jer radnja i dalje traje; ”You must *be* worked to death.” (10) = „Mora da je *bilo* naporno?” (22) – iako je već u originalu prezent; suprotno tome, ovde je reč o prošlom vremenu: ”I hope you *didn’t mind* my having a go at you just now” (30) = „nadam se da *nemaš ništa protiv* što baš sada *nasrćem* na tebe” (43); ”*when greetings had been exchanged*” (23) = „*dok su izmenjivali pozdrave*” (35) ⇒ *pošto su razmenili*; „*tiho pričaju dok su pregledali zalihe i zaradu*. Frižideri /.../ koji su *bili puni* kada je avion poleteo sa aerodroma O’Her, sada su *bili prazni*” (109) ⇒ *pregledaju, sada su prazni*; ”The cutting *seemed to have* the same effect on Miss Maiden, for she toppled off her chair in a dead faint.” (324) = „*Izgleda da je taj isečak isto delovao* i na gospođicu Mejden *pošto se prevrnula sa stolice i onesvestila*.” (371) ⇒ „*Izgedalo je da taj isečak na isti način deluje* i na gospođicu Mejden”, koja je morala *prvo* da se onesvesti, pa *zatim* prevrne sa stolice; ”By the time Miss Maiden *had recovered*, Angelica *had disappeared*.” (324) = „gospođica Mejden se već bila povratila. *Andželika je nestala*.” (371) gde je sled događaja pogrešan, jer druga radnja prethodi prvoj: „*Kada se gospođica Mejden povratila, Andželika je već bila nestala*.”; ”He was trying to put us in our place *by only turning up* for the last day” (316) = „Pokušao je da nam održi lekciju *time što se pojavio* tek poslednjeg dana” (363) ⇒ „*tako što bi se pojavio*”, a nije – što se vidi iz prethodne rečenice: „ali je propustio avion – baš su nam javili iz Londona”.

Treći tip kondicionala: ”*if successful it would have* eventually *put* us all out of business” (25) pogrešno je preveden kao prvi: „ako se posao uspešno *obavi*, na kraju svi *ostajemo bez posla*” (38); dok je u ovoj kondicionalnoj rečenici modalni glagol *would* pobrkan sa modalom *could*: ”I *wouldn’t have made* love to you otherwise.” (326) = „Inače *ne bih mogao* voditi ljubav s tobom.” (373). Prevod glagola u primeru ”as he *sat* in the lecture-room” (13) = „*dok je zauzimao* mesto u slušaonici” (24) ⇒ *sedeo*, pokazuje da prevodilac meša trajni i svršeni glagolski vid – za svršenu radnju bi bio upotrebljen frazalni glagol *to sit down*. Tipično engleska konstrukcija *causative have* (u kojoj je umesto glagola *have* upotrebljen glagol *get*, pa je to možda dovelo do zabune) prevedena je kao da je govornik lično vršilac radnje: ”I’ll *get* you promoted” (257) = „*Ja ću* vas unaprediti” (298) – što je glupost jer joj on nije šef nego klijent.

Dosta grešaka nastalo je zbog nepoznavanja osobenosti engleske gramatike – slaganja vremena: „Primetio sam *da je bila bosa*.” (91) ⇒ *da je bosa*; „Bilo je jasno *da je plesao* na melodiju koju je *samo on čuo*” (386) ⇒ *pleše, čuje*; ”they

thought they *were appointing* you” (333) = „mislili su da *su postavili* vas” (381) ⇒ *zapošljavaju*; a ovde dodatnu zabunu unosi pogrešno prevedeni subjekat: ”Did **she** say where *she was going*?” (338) = „Da li je **rekao** kuda je *otišla*?” (388) ⇒ „Da li je **rekla** gde *ide*?”

Na nekoliko mesta nije ispravno preveden modalni glagol: ”that you *may be missing* the best show” (314) = „da *biste mogli izgubiti* najbolju predstavu” (361) ⇒ *možda propuštate*; ”he wondered **where** in all the small, narrow world he *should* begin to look for her” (339) = „da se pita **da li** će u ovom malom, tesnom svetu početi da je traži” (388) ⇒ „i zapitao se **gde bi** u ovom malom, tesnom svetu *trebalo* da počne da je traži” (umesto priloga *where* prevedena je sveza *whether*). Za greške pri prevođenju frazalnih glagola primera je bezbroj: ”they were *stuck with each other* for three days” (4) = „tri dana su bili *zbijeni jedan uz drugog*” (14) ⇒ „*moraće da provedu zajedno* tri dana”; ”I’m afraid you’re *landed with me* as your chairman this afternoon” (20) = „Na žalost, *prispeli ste na vreme* da vam ja danas posle podne budem predsedavajući” (32) ⇒ „*spali ste na to*” – glagol *land* znači sleteti, ali ovde je reč o frazalnom glagolu *to be landed with* koji se koristi za neprijatne situacije; ”To *find out* what’s going on in the great world of ideas. *Who’s in, who’s out*” (15) = „Da *pronađem* šta se događa u velikom svetu ideja. *Ko je u njemu, ko van njega*” (26) ⇒ „*saznam*” i „*ko je u modi*, a ko ne” – u srpskom čak koristimo izraz „*to /ni/je in*”; ”It all *goes back to* Saussure’s linguistics.” (22) = „Sve se *to vraća na* Sosirovu lingvistiku” (34) ⇒ *potiče još od*; ”Kingfisher *looked up and down* the table to invite a reply.” (319) = „Kingfišer je *podigao pogled i spustio ga* pozivajući prisutne oko stola da odgovore.” (366) ⇒ *gledao od jednog do drugog*; ”they were *after saving*” (15) = „*na kraju krajeva* su uštedeli” (26) ⇒ „*pokušavali su* da uštede”, gde je umesto frazalnog glagola *to be after* prevedena fraza *after all* – i to pogrešno. ”Persse looked round the room, *picking out* the faces” (333) = „Pers je gledao po sobi, *birajući lica*” (382) ⇒ *raspoznajući*.

Od gramatičkih grešaka tu je još i pogrešan prevod složenih neodređenih zamenica: ”Does *everybody* know this young man” (20) = „Da li *neko* poznaje ovog mladog čoveka” (32) ⇒ *svi*; ”certainty about *anything*” (27) = „sigurnost *u svemu*” (41) ⇒ *bilo čemu*; ”this sounds like a game of Animal Snap. Can *anyone* play?” (22) = „ovo mi zvuči kao igra karata ‘Crni Petar’. Da li *neko* zna kako se igra?” (35) ⇒ „možemo li *i mi svi* da igramo” (da vam se pridružimo, jer je igra očigledno već u toku, pa je prvi prevod potpuno besmislen). Prevodilac greši i što ne obraća pažnju na uticaj neodređenog člana na značenje rečenice: ”Thank you very much for a **most**, er, stimulating and, ah, suggestive lecture.” (28) = „Zahvaljujem od srca za ee, za **najstimulativnije** i, ha, najsugestivnije predavanje.” (42) ⇒ *veoma stimulativno*, a superlativ u engleskom bi glasio *the most*; kao i kada ne razlikuje jedninu od množine: ”a coach *outing*” (4) = „u *šetnje* kočijama” (14) ⇒ *šetnju*; „/Zato/ što se u modernom svetu *informacija* lakše prenosi nego nekada.” (59) ⇒ *informacije*.

Zbog pogrešnog slaganja klauza ponekad se sasvim izgubi smisao rečenice: ”no one, indeed, whom it would be worth travelling **ten miles** to meet, let alone **the hundreds** that many **had covered**” (4) = „zaista nikog zbog koga bi vredelo preći **tolike milje**, a i da ne pominjemo **stotine hiljada** koje su mnogi morali da **ulože**” (14) ⇒ „ni **petnaest kilometara**, a kamoli **na stotine**, koliko ih je mnogo njih **prešlo**” – jer se i tu radi o pređenoj razdaljini, a ne o uloženim parama; ”The Modern

Language Association of America /.../ is as concerned with literature *as with* language, and **with** English **as well as with** those Continental European languages conventionally designated ‘modern.’” (313) = „Američko društvo za moderne jezike /.../ Bavi se i književnošću i jezikom, a u engleskom je kao i u evropskim jezicima dobilo konvencionalnu odrednicu ‘moderno.’” (359) ⇒ „i književnošću *koliko* i jezikom, i to **ne samo** engleskim **već** i onim jezicima kontinentalne Evrope koji se obično označavaju kao moderni”. Na ne baš malom broju mesta prevod ima **suprotan** smisao od originala: *intimidating* (136) = *zaplašeno* (164) ⇒ *zastrašujuće*; *shuffled back* (15) = *da se guraju* (27) ⇒ *odvuku*; “nothing can make the Computer Centre *look other than* an ugly prefabricated hut” (246) = „ništa ne može pomoći da kompjuterski centar *liči ni na šta drugo do* na ružnu montažnu kolibu” (286) ⇒ „*liči na bilo šta drugo osim*”; “what you intended to say *has been superseded by* what you did say” (25) = „ono što ste nameravali da kažete *potisnulo je* ono što ste stvarno rekli” (38) ⇒ *potisnuto je onim*; “the central heating was *stifling*” (320) = „centralno grejanje je *ugašeno*” (367) ⇒ *zagušljivo* – pa zato odmah zatim hoće da otvori prozor; “whenever it *didn’t happen to be* raining” (208) = „sem *kada bi slučajno pala* kiša” (243) ⇒ „u slučaju *da ne pada* kiša” – uz dodatno pitanje prevodiocu: *kako to kiša pada slučajno ili namerno?*

4. OGREŠENJA O MATERNJI JEZIK

Izuzetno je veliki broj i grešaka nastalih narušavanjem čistote srpskog jezika, kao i štamparskih grešaka: već ga isuviše *imama* (37), za stolom nekoliko mesta *daljem* (37), američki *folozof* (42), velikom književnom *teoretiraču* (383), u *putpunosti* (40), *očigldno* (129), *diživljavaju* (372), *prihvatiljiva* za štampu (80), *iznanađen* (362), ali bi me *iznadilo* (382), da se koristi avionskim *usluga* (377), te se zabio **uz** zemlju /*avion/* (271) na aerodromu *Hitoru* (138), *Prenoćitićete* kod nas (153), mogu da ti *kaže* (157), „Najzad sam te *pronašao, drhtao* je.” (372) ⇒ *dahtao /panted/*.

Iako „doslovan prevod treba izbegavati” (Hlebec 1989: 184), ove greške su rezultat takvog prevođenja: “*I hope to God.*” (50) = „*Nadam se u Boga*” (67); “She’s got another *bloke* now.” (7) = „Sada ima drugog *klipana.*” (18) ⇒ *ljubavnika; part-time degree courses* (251) = *honorarne* postdiplomske kurseve (291) ⇒ *vanredne; job shortage* (314) = *besposlica* (360) ⇒ *nezaposlenost; professional people* (1) = *poslovni ljudi* (9) ⇒ *stručnjaci*; a government *department, a commercial firm* (1) = *vladino odeljenje, komercijalna firma* (10) ⇒ *ministarstvo, trgovinsko preduzeće*; „*otvarajući* radio, televizor i električno grejanje” (182) ⇒ *paleći; obolela od brige* (48) ⇒ *razbolela se; izneveriti muža* (167) ⇒ *prevariti*; „*Avion joj je imao zakašnjenje*” (300) ⇒ *kasnio*; „*Kiša je lupetala po krovu.*” (231) ⇒ *dobovala*; a *air hostess* je čas *stjuardesa* (125) a čas *domaćica aviona* ili *vazдушna domaćica* (241).

Bukvalno je prevođena i engleska konstrukcija *akuzativ + infinitiv* sa komplementom objekta (Đorđević 1997: 403) iza glagola *take* ili *make*, srpskom konstrukcijom koja nije u duhu jezika: „*smatra se da ste muško i uzimaju* vas mnogo ozbiljnije” (21); „*Filipova knjiga je učinila da padnu na teme od* oduševljenja” (273) i „*učinili su da se oseća prazno*” (182). Posledica doslovnog

prevođenja je i pogrešna upotreba negacije: „*ne izgleda* ni da je platila” (74) ⇒ „izgleda da *nije ni* platila”, „Verujem da *nije* bio nacista.” (161) ⇒ „*Ne verujem* da je bio nacista.” Neke nezgrapne konstrukcije nastale su zbog previda: „ali u to vreme, *ovu*, kuću ovde nismo mogli prodati” (17); „prosto-naprosto *nema šta da kažem*” (117); „širokog *osmeha da su* joj se videli svi zubi” (156); „Da mu najpre telefoniram, *što mislite?*” (185); „*Engleska konferencija* univerzitetskih profesora” (29) ⇒ „konferencija univerzitetskih profesora *engleskog jezika*”; „na *pozlaćenim, presvućenim plišom* stolicama” (363) ⇒ „na *pozlaćenim stolicama presvućenim plišom*”; „Radjard Parkinson je napisao *tri zaredom povoljna* prikaza” (122) ⇒ „napisao je *zaredom* tri povoljna prikaza”; a u ovoj rečenici se prevodiocu ista srpska imenica omakla tri puta *zaredom*: „Međutim, dok je *tokom večeri* čavrljala s drugim piscima i umetnicima *tokom večeri*, za *večerom* dok je gledala televiziju” (106) = 2 x *evening + dinner*.

U sitnije gramatičke greške spada nepravilna upotreba predloga: „putujete u nova i zanimljiva mesta” (9); „konferencija koje su održavane u britanskim provincijskim univerzitetima” (14); „uštedeti u vremenu” (42); „odeću u beskrajnim policama butika” (182) ⇒ *na*; pogrešna upotreba prisvojne zamenice trećeg umesto svakog lica: *njenog* tela (167) ⇒ *svog*; i bezličnog glagola *treba*: „drugom vozilu *je trebalo* čitav sat da dođe po njih” (67); uopštavanje potencijala u obliku *bi*: „ne *bi* verovali” (17); „da *bi* mogli da me snabdete” (37); „Mogli *bi* da se sakrijete” (56); „Mogli *bi* precizno odrediti” (68) ⇒ *biste*, i „Kad *bi* samo bio postojan kao ti.” (173) ⇒ *bih*; neslaganje subjekta i predikata, roda imenica, i padeža: „da Džoj i ja *budem* zajedno” (288); „pomenuta *dva* službenika” /mladić i devojka/ (311) ⇒ *dvoje*; „onoj zanimljivoj Jakobsonovoj *ideji koji* ste spomenuli” (44); „nisam bio ni na *jednoj*, ali Bazbi nas uverava da su *zabavni*.” (67); „njen vlasnik sedi u *postelju* u svilenoj pidžami” (118).

Često su nepotrebno upotrebljene tuđice tamo gde bi mogle da budu upotrebljene naše reči: napravi *reverans* (71) ⇒ *dubok naklon*; *dentisti* (207) ⇒ *zubari*; *hipokritski* (118) ⇒ *licemerno*; *simptomatično* (256) ⇒ *kao nagoveštaj*; pantalone od *kamgarna* (292) ⇒ *vunenog štofa*; *ekstraručni prtljag* (384); *Xerox* mašine (59) ⇒ mašine za *fotokopiranje*; dok bi za engleske mere: „na visini od 30.000 *fita*” (88), *milja* (30,106,133,209,210) ili za temperaturu izraženu u Farenhajtovim stepenima bolje bilo da se koriste neke nama razumljivije mere: metar, kilometar ili stepeni Celzijusa.

Nekih reči nema u srpskom rečniku, a neke su upotrebljene u pogrešnom registru: *parka* (367) ⇒ „beli vojni *ograč* za dejstva zimi”; „*zdunu* iz sale kao iz kakvog pakla” (66) ⇒ *pobeže*; ukrašenoj *polijelejima* (363) ⇒ *lusterima* (*polijelej* se koristi samo za crkve); „stonu lampu sa *širmom* od nekog gustog materijala” (372) ⇒ *abažur / šešir* za lampu (*širm* postoji u rečniku ali je ta reč veoma neuobičajena); *izrovašeni* zidovi (13) i *madrac* (24); „*Zapanuo* ga je miris opojnog parfema.” (159); „*Zakročila* je u sobu” (19); „da *ukroči* u njega” (stan-125, lift-371). Isto tako, za ručne *zglobove* ne kaže se: „*članci na šakama*” (129), „*oko članaka*” (164), „pesnicom s maljavim *zglavcima*”, dok bi „Uzeo je u *ruke* i poljubio” (368) trebalo da glasi u *naručje*. U sledeća dva primera pogrešan je fonološki sklop: *trenerki* (57) ⇒ *trenerci*, „ispod *staničkih* kolonada” (309) ⇒ *staničnih*; a *saher* torta (277) nije ništa drugo do *zaher*.

Nisu ispravno prevedena ni imena slavnih ljudi i nazivi stručnih pojmova iz oblasti lingvistike i književne kritike, pa je tako *Rolan Bart* postao *Bartes* (103) i to *Roland* (152), Luj *Altiser* prekršten je u *Altuzea* (110), *Šejmus Hini* u *Sejmsa* (196), umesto za *Žaka Deridu* „sada ste zainteresovani za *Derida*” (143), a govori se i „o dinastijama drevne *Krete*” (272) ⇒ *Krita*. Slično tome, *katalektički* (nepotpuni) trohej postao je *akatalektički* (18), verovatno pripajanjem neodređenog člana (*a catalectic trochee*); *rhymes* (7) = *stihovi* (18) ⇒ *rime*; *signifier* (25) = *signifikant* (38) ⇒ *signifikans*, *označitelj* (Kristal 1988: 288); književne studije nisu *sinhronične* i *dijahronične* (146) nego *sinhron/ijsk/e* i *dijahron/ijsk/e* (Ibid. 47); „*deep structural principles*” (318) = „*duboki strukturalni principi*” (365) ⇒ „*principi dubinske strukture*”; „*binary oppositions*” (318) = „*dvojne suprotnosti*” (365) ⇒ „*binarne opozicije*”; *imagizam* (271) je književni pokret poznat kao *imažizam*.

Nedosledan je prevod lične zamenice za drugo lice *you*⁸ – pa su iste osobe jedna prema drugoj čas *per-si*, a čas *per-tu*. Moris Zep i Filip Svoulou kao bliski prijatelji su na *ti* (32) i oslovljavaju se imenima – što ih neće sprečiti da uskoro obostrano pređu na *vi* (41), ali ubrzo zatim se vraćaju na *ti* (43); za razliku od njih, Andželika i Pers u prvom delu knjige, iako se već oslovljavaju imenom, *persiraju* jedno drugom – čak i prilikom prosidbe, što zvuči izuzetno smešno – da bi na kraju knjige iznenada i bez ikakvog razloga prešli na *ti* (372); a Filip Svoulou i Džoj Simpson obraćaju se jedno drugom na *vi* i prezimenom (249), ali odjednom prelaze na *ti* (251,252), pa opet na *vi* na istoj stranici, i na kraju na *ti* (254). Slična greška je i kada narator progovara u prvom licu jednine, iako se u engleskom originalu to nigde ne dešava: *pretpostavljam* (24), „*Neki slušaoci, rekao bih većina*” (25) i „*oprezno se pitajući da li se šalim*” (25).

***

I za kraj, kao poslastica za ljubitelje kritike prevoda, tri primera koji zaslužuju da budu citirani u celosti: „U vrtovima je **nekoliko ranoranilaca zalevalo biljke ili su živeli i pušili na miru** pod kosim zracima sunca koje se rađalo.” (257); „Brod bi se primakao obali, pristao tandrčuci i peneći more oko sebe, dok su se propeleri okretali u mestu; putnici s torbama i akten-tašnama živahno su silazili, novi žurno ulazili, zazvonilo je **i izgledalo da brod ponovo kreće.**” (259); „Nikakvo čudo, kad čovek zdravo razmisli: ljudi i žene sa zajedničkim interesima – **najveći broj ih deli sa suprugama** – bačeni zajedno u egzotično okruženje daleko od kuće.” (276)⁹

A kao zaključak – kako bi to rekao uvaženi kolega, takođe istaknuti prevodilac dela iz engleske književnosti, Novica Petrović, „ovaj tekst ispuniće svoju svrhu ako makar jednog nedoučenog prevodioca odvratilo od olakog upuštanja u neizvesnu avanturu prevođenja /.../ Realno uzev, međutim, ne treba imati mnogo iluzija u tom pogledu. Na kakve je niske grane prevodilaštvo u nas spalo svedoče, prema navodima u *Politici* od 10.marta ove godine /1997/, i izlaganja učesnika na godišnjoj skupštini Udruženja književnih prevodilaca Srbije.” (1997: 84). Upravo ovakva mišljenja, koja se kod nas sve češće čuju sa raznih strana, potvrđuju postojanje potrebe da se, neodložnim uvođenjem kritike prevoda u okviru naše književne i stručne periodike, sa jedne strane podigne nivo prevodne književnosti

koja se predstavlja srpskom čitaocu, a sa druge strane poboljša položaj književnih prevodilaca u našoj sredini.¹⁰ Dakle, cilj ovog rada nikako nije kritika u negativnom smislu, već pokušaj da se doprinese razvoju kritike prevoda kao nove discipline na našem jezičkom području, a to sve u cilju usavršavanja instrumenata za kritičku analizu prevedenih dela i ocenjivanje kvaliteta prevoda, kako bi se u krajnjoj instanci ostvarilo poboljšanje ukupne literarne produkcije koja je dostupna našoj čitalačkoj publici.

- 1 U prevodu *Zamena mesta* (*Changing Places*–1975), prev. Dejan Ilić. Beograd: Filip Višnjić, 1996.
- 2 Objavljen kao *Krasan posao* (*Nice Work*–1988), prev. Mia Pervan-Plavec. Zagreb: Mladost, 1990.
- 3 Iako ovaj model zahteva što širi uzorak, odabrani tekst toliko vrvi od nedopustivih propusta da su za sistematsku analizu korpusa izdvojene samo dve veće celine sa početka i kraja romana (pp. 1-32, 313-339, u prevodu: str. 9-46, 359-388), pa je materijal zatim dopunjen najozbiljnijim greškama zapaženim tokom čitanja integralnog teksta. Primeri su uzeti iz izdanja navedenih u literaturi, a u zagradi je broj stranice za original i prevod. Simboli: = objavljeni prevod, ⇒ tačan prevod, *kurziv* – greška i ispravka, *podvučene reči* – tekst koji nedostaje u prevodu, *precrtane reči* – tekst koji je ubačen u prevod.
- 4 O prevođenju članova vidi Đorđević (1997: 183-204).
- 5 Vidi ove besmislene prevode: „kraj sa *terasama* i redovima kuća” (6), „te tihe *terase* zanatlijskih boravišta” (14) i „Živela je na *terasi* podignutoj na steni iznad reke” (50) u Đorić-Francuski (2005: 209).
- 6 O ulozi konteksta, to jest, „vanjezičke situacije na koju se upućuje u originalu”, vidi Hlebec (1989: 14).
- 7 Na više mesta se stiče utisak da je prevod delo dva prevodioca, jer su iste fraze prevedene različito u prvom delu knjige i na kraju: *fish-and-chip* shop (31) = „restoran u kome služe čips i ribu **snogu**” (45), a kasnije ispravno „ribe i *pržene krompiriće*” (124), dok je „eyes dark as *peat pools*” prvo dobro prevedeno: „očima *crnim kao ugalj*” (19) a na kraju knjige pogrešno: „svojim *garavim* očima” (372).
- 8 Vidi nešto više o tome u Đorić-Francuski (2005: 212; 2006: 212).
- 9 U prevodu na engleski: „*enjoying* a quiet smoke” (220), „a bell rang, and *in seconds*, it seemed, they would be off again” (222), „*more than* most of them have with their spouses” (237).
- 10 O ugledu koji u nekim sredinama uživaju prevodioci vidi, na primer, u Baker (2001: XV).

LITERATURA

- Baker, M. (ur.). 2001. *Routledge encyclopedia of translation studies*. London and New York: Routledge.
- Đorđević, R. 1997. *Gramatika engleskog jezika*. Beograd: autor.
- Đorić-Francuski, B. 2005. Kako su *Beli orlovi nad Srbijom* tražili svoju očevinu (O jednoj veoma loše prevedenoj knjizi). *Philologia* 3, 209-217.
- Đorić-Francuski, B. 2006. O jednoj *Ljubavi* izgubljenoj u prevodu. *Philologia* 4, 205-215.
- Hatim, B. & J. Munday. 2004. *Translation: an advanced resource book*. London and New York: Routledge.
- Hlebec, B. 1989. *Opšta načela prevođenja*. Beograd: Naučna knjiga.
- Ignjačević, S.M. 1977. Teze za kritiku prevoda romana. *Književne novine* 527, 1 i 10.
- Kristal, D. 1988. *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*, prev. Ivan Klajn i Boris Hlebec. Beograd: Nolit.
- Lodge, D. 1985. *Small World: An Academic Romance*. London: Penguin Books Ltd.
- Lodž, D. 1992. *Mali je svet*, prev. Vasilija Đukanović. Beograd: Srpska književna zadruga.
- Munday, J. 2001. *Introducing translation studies: theories and applications*. London and New York: Routledge.

- Petrović, N. 1997. *Nepodnošljiva lakoća prevođenja*. Reč 32, 81-84.
- Sejdinović, N. 2005. Zoran Paunović, esejista i prevodilac: Prevođenje i prepričavanje. [Internet]. Dostupno na: <http://www.nedimsejdinovic.com/2005/11/30/zoran-paunovi%C4%87-esejista-i- prevodilac- prevo%C4%91enje-i-prepri%C4%8Davanje/> [30.11.2005].

SUMMARY

ASSESSING ANOTHER INADEQUATE TRANSLATION INTO SERBIAN

The author of this paper systematically analyses innumerable mistakes made in the Serbian translation of the novel *Small World* written by David Lodge, and evaluates the target text by its comparison with the source text. The aim of the research is to indicate why Serbian literary translators encounter certain problems, as well as to prove that much more attention should be paid by our publishers to this matter, in order to improve the final product of translation before it is presented to the readers.

KLJUČNE REČI: Dejvid Lodž, moderni britanski roman, kritika prevoda.